

Agrese a šikana jako pedagogické jevy

1. Vztah agrese a šikany
2. Příčiny, znaky a druhy šikany
3. Aktéři a oběti šikany
4. Pedagogické prostředky řešení šikany a její prevence

Základní literatura:

Říčan, Pavel. Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál, 1995.

Kolář, Michal. Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál, 1995.

Kolář, Michal. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2001.
(další tituly budou doplněny při výuce)

Ad 1)

Agrese znamená napadení (nejobvyklejší výklad tohoto pojmu)

Šikana (z francouzského chicane) – je zvláštní případ agrese a znamená obtěžování, týrání, sužování, pronásledování...

- řada vlivných psychologů tvrdí, že agrese je „naučená“
– že si ji osvojíme na základě zkušenosti (přímé nebo zprostředkované)
- z dítěte se stává agresivní člověk postupně, a to tak, že si „pamatuje“ způsoby jednání, které vedou k „úspěchu“

Ad 2)

K původu (podstatě) agrese a šikany – příklady interpretací:

- a) teorie identifikace původní oběti s agresorem
- b) teorie přeměny (transferu) nenaplněného pozitivního vztahu ve vztah negativní

Motivace k šikaně:

- touha po mužnosti
- touha dominovat
- motiv krutosti
- zvědavost
- nuda

Znaky šikany:

- a) opakované ubližování
- b) bezbrannost oběti
- c) asymetričnost (více proti jednomu)

Druhy šikany:

- a) přímá (tvrdé projevy, mírnější projevy)
- b) nepřímá (pomluvy, intriky, izolace...)

Skupinová dynamika šikanování
(vývoj je závislý na vztahu členů skupiny k normám,
hodnotám a postojům šikanování)

- 1) Kdy může třída nebo výchovná skupina
“onemocnět”?
- 2) Na čem závisí “nastartování” mechanismu proměny?
- 3) Jak vypadá vývoj v “nemocné” skupině?
(viz Kolář, 1995, s. 31-47)

Vývojové stupně šikanování

1. stupeň - zrod ostrakismu = mírné, převážně psychické formy násilí (oběť se necítí dobře, je neoblíbena, neuznávána...)
2. stupeň - fyzická agrese a přitvrzování manipulace
3. stupeň - vytvoření jádra (širitelé "viru" začnou spolupracovat a systematicky šikanovat nejvhodnější oběť (oběti))
4. stupeň – většina přijímá normy agresorů
5. stupeň – dokonalá šikana – prorůstání šikany do oficiální (školní) struktury

Ad 3)

Aktéři šikany – agresori:

- poškození nevhodnou výchovou (citový chlad, lhostejnost, tolerance k násilí, ponižování...)
- somatické zvláštnosti
- specifické projevy chování
- temperamentové dispozice
- souvislost mezi chováním otce a účastí syna na šikaně
- socioekonomický status
- učitel jako spoluaktér šikany

Oběť agrese – šikany:

- somatické zvláštnosti

- psychické příčiny:

a) děti s nízkým sebevědomím (tiché, plaché, citlivé, ustupující...)

b) děti neschopné zaujmout (osamělé – bez kamarádů, neduživé...)

c) děti s útočným chováním (dráždící, popichující – protivné...)

d) noví žáci, vynikající žáci, jemní žáci...

Ad 4)

K diagnostikování šikany učitelem

a) přímé znaky:

- specifické verbální projevy a reakce na ně
- specifické fyzické projevy a reakce na ně

b) nepřímé znaky:

- osamělost – izolovanost
- nejistota, ustrašenost, smutek
- výrazné zhoršení prospěchu
- vyhledávání blízkosti učitelů
- odmítavý vztah ke sportu
- poškozené, znečištěné věci nebo zranění, která nejsou uspokojivě vysvětlena

Postoje školy k šikaně

- „ať si to vyřídí mezi sebou“
- „jakmile zasáhneme, šikana se utají“
- „řešení ublíží pověsti školy“

Doporučované postupy:

- vyšetření případu
- jednoznačné odsouzení šikany
- první fáze nápravy
- prevence

Náprava a prevence (týmová práce):

- jednání s obětí
- jednání s agresorem
- jednání s rodiči oběti a agresora
- jednání se žáky (například diskuse o problému pasivní tolerance...)
- otázka „publicity – zveřejnění celého případu“